

Leders tale, Kirkerådet 18. september 2025 i Tromsø

Kjære medlemmer av Kirkerådet!

Når vi samles til kirkerådsmøte, har vi har nettopp vært gjennom valg til nytt Storting. La meg derfor aller først benytte anledningen til å gratulere alle nyvalgte stortingsrepresentanter, takke for den tjenesten de har tatt på seg for det norske samfunnet, og ønske dem lykke til med oppgavene som ligger foran. Selv håper jeg å treffe mange av dem i min rolle som kirkerådsleder i tiden som kommer.

Valget minner oss på hvor heldige vi er som får leve i et demokratisk samfunn, med valg der resultatet ikke er gitt på forhånd, og hvor et skifte av hvem som styrer, går rolig for seg. Det er også godt å se at våre politikere, tross harde debatter, kan ta hverandre i hånden når debatten er over og der den tapende part kan gratulere vinneren med seieren.

Samtidig blir vi minnet på at demokrati ikke er noe vi kan ta for gitt. Mange steder i verden undergraves demokratiet og demokratiske institusjoner, slik vi ser i USA. Her sjokkeres vi også av drap på politikere og politiske aktivister, slik som for eksempel drapene på folkevalgte Melissa Hortman og hennes ektefelle i juni og på aktivisten Charlie Kirk nå i september. I slike tilfeller er det nødvendig å stå fast på at ingen skal bli drept for sine ytringer, uansett hvor uenig man måtte være.

For demokrati handler ikke bare om valg og ordninger for beslutningstaking, men også om grunnleggende verdier som ligger til grunn, slik som blant annet ytringsfrihet og rettsikkerhet. Bak disse igjen ligger tanken om at vi alle har de samme grunnleggende rettigheter, som også gir oss rett til å delta i formingen av vår felles framtid, gjennom fritt å hevde vår mening, og å delta i beslutningsprosesser gjennom frie valg.

I den norske grunnloven er dette verdigrunnlaget formulert på følgende vis i § 2: «Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.» Her er demokratiet nettopp knyttet til rettsstaten og menneskerettighetene: At vi alle er lik for loven, at makt ikke trumfer rett, og at vi alle har grunnleggende rettigheter.

Samtidig er ikke dette formulert som abstrakte prinsipper, men gis en forankring i bestemte verditradisjoner som er med å gi verdiene tyngde og begrunnelse, nemlig i «vår kristne og humanistiske arv». Her må ikke kristen og humanistisk forstås som to helt adskilte ting, men som størrelse som overlapper og supplerer hverandre. Det som i alle fall er sikkert, er at kristen tro og tradisjon har vært en viktig forutsetning for vårt samfunns verdigrunnlag. Dette er ikke minst viktig å markere i forberedelsen til nasjonaljubileet i 2030, et jubileum som både er et nasjonaljubileum og et kristningsjubileum.

Kristen tro eksisterer ikke og har aldri eksistert som en ren verditradisjon, men har alltid blitt videreført og representert av kirken som religiøs institusjon. Slik er det også i vårt samfunn i dag. Selv om Den norske kirke ikke er alene som kirke om å ivareta kristentroen i vårt land, spiller den likevel som folkekirke en avgjørende rolle i denne

sammenheng. Det går derfor en linje fra Grunnlovens § 2 til § 16: «Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten.» Den kristne arven som er en del av grunnlaget for demokrati, rettsstat og menneskerettigheter, videreføres og representeres i dag – blant annet – av Den norske kirke som folkekirke.

Denne oppgaven handler ikke primært om å ivareta fortiden som en slags museumsvokter, men om å ivareta arven som en levende tradisjon. Til dette ansvaret hører også å fortolke tradisjonen inn i dagens situasjon. I møte med nye utfordringer, på basis av nye innsikter og erfaringer, i en ny kulturell og historisk situasjon, kan vi ikke bare gjenta og repetere, men må aktivt fortolke og fornye, i troskap mot det sentrale og bærende i kristentroen, og i aktiv motstand mot alle tendenser til å bruke kristentroen på en måte som bryter med det bærende og sentrale, slik som budet om nestekjærlighet og tanken om alle menneskers ukrenkelige verdi.

Vi ser i dag mange eksempler på at religion og religiøse motiver og argumenter brukes til å begrunne ekstreme og konfliktskapende synspunkter, til å begrense rettigheter for sårbare grupper eller som bidrar til å legitimere vold. Også kristen tro og teologi brukes på en slik måte i dag, eksemplene er mange. Hvordan vi som kirke skal manøvrere i dette feltet mellom religion og politikk, i et felt som er i stor endring, blir et viktig tema framover. At det her er et stort potensial for polarisering, har vi sett eksempler på helt i det siste.

Å stå opp for demokratiske verdier handler også om hvordan vi ivaretar slike verdier innad i vår egen organisasjon. I trossamfunnsloven er Den norske kirke omtalt som «en landsdekkende og demokratisk evangelisk-luthersk folkekirke». I dette møtet behandler vi en sak om endringer i kirkevalgsreglene, som skal ut på høring. Hvordan beslutningsorganer velges, er naturligvis en viktig side ved demokrati, men er likevel ikke hele bildet. Demokrati handler også om hvilke stemmer som blir hørt, om respekt for hverandres standpunkter, om hvordan uenighet håndteres på en respektfull måte og at et flertall ikke kan overkjøre et mindretall. Spørsmålet om demokrati i kirken handler også om slike spørsmål, om hvordan vi skaper og vedlikeholder en demokratisk kultur, som kan ivareta de verdier som bør prege et kristent fellesskap.

Å stå opp for demokratiske verdier handler også om kirkens samfunnsoppdrag som folkekirke. I «Regjeringens strategi for et livssynsåpent samfunn 2025–2030» heter det i ett av prinsippene (prinsipp 7): «Tros- og livssynspolitikken skal ivareta sentrale fellesverdier som demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling.»

Idealet om et livssynsåpent samfunn innebærer at religion og livssyn ikke er henvist til privatsfæren, men spiller en viktig rolle i samfunnslivet, både når det gjelder den enkeltes rett til å leve ut sin tro og overbevisning og når det gjelder å bidra til samfunnets fellesverdier. Som folkekirke spiller Den norske kirke en avgjørende rolle her, i kraft av sin historiske og aktuelle særstilling. Hvordan vi tenker om vår rolle i denne sammenhengen, skal vi snakke mer om på dette møtet under en av sakene på sakskartet.

Til det livssynsåpne samfunn hører i vårt samfunn en offentlig finansiering av tros- og livssynssamfunn. Bærekraften i denne ordningen ble i fjor problematisert av flere politikere, noe som førte til at regjeringen satte ned et ekspertutvalg med mandat om å utrede mulige endringer av den eksisterende ordningen. Denne utredningen ble levert i slutten av august, og er også blant de tingene vi skal snakke om på dette møtet.

Fra Den norske kirkes side har vi hele tiden understreket at vi er avhengig av en stabil og forutsigbar finansiering for å kunne ivareta vårt oppdrag som landsdekkende og demokratisk folkekirke. Uansett hvilke endringer som blir gjort i ordningen, forutsetter vi at en slik stabilitet og forutsigbarhet blir ivaretatt. Samtidig understreker vi betydningen av gode rammevilkår for hele sektoren, og at prinsippet om likebehandling blir ivaretatt. Hva likebehandling betyr i praksis, og hvilke konsekvenser Den norske kirkes særlige rolle som folkekirke skal ha for finansierungsordningen, er et sentralt tema i utredningen, og vil helt sikkert også bli det i den høringen som statsråden varslet da rapporten ble lagt frem. Her vil vi være en aktiv bidragsyter, både i høringen og i de prosesser som følger deretter. Vårt ønske er at endringer i ordningen må få et bredt tverrpolitisk grunnlag i Stortinget.

Det norske samfunn er et mangfoldig samfunn, ikke bare når det gjelder tro og livssyn, men også etnisk, kulturelt og språklig. Og dette er ikke noe nytt fenomen. Ikke minst er dette tydelig her i Nord-Hålogaland, et område i landet som preges av det som gjerne omtales som «de tre stammers møte», mellom samer, kvener/norskfinnere og nordmenn. Dessverre har dette møtet ikke alltid gått like idyllisk for seg, aller minst som konsekvens av den fornorskningspolitikken som den norske staten var ansvarlig for, ofte med god hjelp fra Den norske kirke. Denne historien og dette ansvaret er grundig dokumentert i rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, og gjennom behandling i Stortinget og i Kirkemøtet.

Det er verdt å merke seg at fornorskningspolitikken var forankret i lovlig fattede vedtak i vårt demokratiske organ, Stortinget. At noe er vedtatt gjennom demokratiske prosedyrer er ikke noe garanti for at demokratiske verdier blir ivaretatt, og det ble det så visst ikke gjennom fornorskningspolitikken. At en kirke går god for og støtter opp om det som skjer, er heller ingen garanti for at det som skjer ivaretar grunnleggende verdier i den kristne tro. Gjennom sannhets- og forsoningsprosessen utfordres både kirke og samfunn til på en bedre måte enn før å ta vare på mangfoldet og ivareta minoriteters rettigheter, både i samfunnet og i kirken. Og på dette møtet har vi flere saker om både samisk og kvensk/norskfinsk kirkeliv som skal bidra nettopp til dette.

Dette setter store krav til kirkeledelse og kirkeledere, i Troms og Finnmark i særlig grad den som vi i dag skal tilsette som ny biskop i Nord-Hålogaland bispedømme. For den nye biskopen blir det en viktig oppgave å ivareta og styrke samisk og kvensk kirkeliv og samtidig en bred og åpen folkekirke for alle som bor i bispedømmet. Å forene mangfold og enhet, forankret i en tydelig og frimodig forkynnelse av evangeliet om Jesus Kristus.

Kirkerådet arrangerte nylig en konsultasjon om kvensk/norskfinsk kirkeliv, som et ledd i den prosessen jeg nettopp nevnte. Det er ingen hemmelighet at det finnes interne spenninger mellom ulike grupperinger i det kvensk og norskfinske miljøet,

men på konsultasjonen sa en av deltakerne noe som gjorde inntrykk på meg da vedkommende sa at det var så fint for dem å kunne møtes i kirkelig regi, fordi «kirken makter å romme uenighet».

Dette synes jeg var en fin karakteristikk. For sannelig har vi rommet mye uenighet i årene som har gått, det ene spørsmålet mer krevende enn det andre. Vi har snakket, vi har diskutert, og vi har holdt ut med hverandre, selv om det ofte har vært smertefullt. Det er en kvalitet ved det kirkelige fellesskap og ved et kirkelige demokrati som vi kan være stolt av. For kirken makter å romme uenighet, fordi vi ikke er et meningsfellesskap men et fellesskap forenet i troen på vår Herre og frelser Jesus Kristus.